

DIWERS

It moast altyd better

‘Een man met een dominante houding en een energieke dadendrang.’ Sa kaam Thom van der Goot yn 1985 út de psychologyske test foar de funksje fan direkteur fan De Lawei yn Drachten. Hy wie 39 jier en dy eigenskippen hie er doe yn Fryslân al lang en breed bewiisd.

As rooms jonkje yn earmoed opbrocht yn de Amsterdamse Dapperbuert hie er earst syn gelok socht yn in Franciscaner kleaster yn Utert. Mar nei't Paus Paulus VI homoseksuelen yn 'e ban die, gong er oare wegen. Hy waard yn 1976 provinsjaal adviseur foar it amateurtoaniel yn Fryslân en sette him nei wenen yn Jorwert. Fanwege in Fryske mem wie it Frysk him net hielendal frjemd, dat hy makke him de taal gau eigen. Oer syn missy liet er gjin misferstân bestean: „Wij spelen niet voor koeien.” Oftewol, maklik skoare mei de 'platte lach' wie der net mear by, it amateurtoaniel moast nei in heger plan, de spilers moasten op kursus. Gâns fertuten die de troch him opsette trijejierrige rezjyoplieding.

It wie gjin foaropset plan, mar it lei yn 'e reden dat Van der Goot yn 1980 Pyt van der Zee opfolge as artistyk lieder fan Tryater. Van der Zee wie sels ek as toanieladviseur begûn en hie fan Tryater, dat yn 1969 mei in tal semi-beropsilers út ein set wie, in fierhinne profesjoneel selskip makke dat ek nij talint kânsen joech. It selskip stribbe nei lanlike erkenning mei de dêrby hearrende rykssubsydje, mar de minister en de Raad voor de Kunst hiene hiel lang allinne each en jild foar de Noorder Compagnie as (Hollânskitalich) beropsselskip foar it Noarden.

Under Thom syn lieding waard Tryater lang om let de 'faire kâns' gund om him as folweardich selskip te bewiizen. 'Flechtsje kin net mear' wie syn kredo. Hy moast mei de kar fan stikken balansearje op it smelle koard tusken keunst en ferdiveedaasje, sadat er sawol it tradisjonele Tryaterpubyk beha-

ge as it skouboarchpublyk – dat op Frysk toaniel delseach (yn Ljouwert!) – nijsjirrich makke. Neist stikken mei foar Fryslân relevante tema's socht er nei psychologyske ferdjipping yn stikken dy't fan akteurs it uterste fregen lykas *Himmel waar hjoed* en *Equus* en doarde er ek Shakespeare oan. Dat er it oan 'e stôk krige mei de Shakespearekenners, om't er him yn *Dreams by Midsimmernacht* net oan it metrum fan Douwe Kalma syn oersetting hâlde, maalde er net om: „Yn Shakespeare's tiid wie elk oan metryske teksten wend, no falt elkenien der by yn sleep.” Nei seis jier hie er Tryater ryp makke foar De Harmonie – „net om't it in Frysk selskip, mar om't it in goed selskip is”. In oar moast it no fierder de takomst yn bringe. Hy sels waard skouboarchdirekteur, acht jier yn Drachten, dêrnei tsien jier yn Grins. Dy rol paste him as in metten pak. Dat is te sizzen: salang't er him folslein rjochtsje koe op de poadiumkeunst.

Thom van der Goot makke Tryater ryp foar de skouboarch

Dat is oars wurden, sei er yn 2009 by syn ôfskie, hy hie nei in finansjele strop in manager boppe him krigen: „Overall nemen de managers het over, het gaat tegenwoordig alleen nog maar om geld. Ik van mijn generatie heb daar twifels bij, maar ik wil niet overkomen als iemand die zegt dat vroeger alles beter was.”

It Frysk teaterlânskip hat er yn alle gefallen flink opskodde. Ek as foarsitter fan it Frysk Festival stie syn antenne foar kwaliteit goed ôfsteld. In understatement as 'it koe minder' wie him in griis. It moast altyd better.

Dochs noch ûnferwachts kaam ferline wike it berjocht dat Thom ferstoar wie, 'in eigen regie overleden'. Hy wie 76 jier en al sûnt 1998 út Fryslân wei, mar syn fuotrinten hjir binne net gau út te wisken.

PIETER DE GROOT
pieterjan.de.groot@planet.nl

Kolumnisten
Pieter Zijlstra en
Pieter de Groot
wikselje elkoar
om 'e wike ôf op
dit plak. Dizze
wike Dwars van
Pieter de Groot.

Een vreemde vogel en een geweldig vakman. Tames Oud (1895-1953), op Ameland geboren, is in zijn kunst net zo rusteloos als in zijn leven. Zeventig jaar na zijn dood is er een overzichtstentoonstelling.

DIRK VAN GINKEL

Regelmatische bezoekers van Museum Belvédère in Oranjewoud kennen allemaal de schilderijen *Het gele zeetje* en *Schepen*. Beide werken, uit respectievelijk 1938 en 1939, worden vaak tentoongesteld en ontroeren telkens weer. Om de liefde waarmee deze twee zeegezichten geschilderd zijn, de weemoed naar vroeger tijden die eruit spreekt en het experimentele karakter van de toegepaste schildertechniek.

Het zijn een soort materieschilderijen avant la lettre. Tames Oud (1895-1953) heeft de verf er zo dik opgezet dat deze schilderijen een bijna sculpturale kwaliteit krijgen. Je raakt benieuwd naar het werk dat hij voor en na de beide zeetjes heeft gemaakt. Maar zo bekend en geliefd als deze zeeschilderijen zijn, zo weinig weten we van de rest van zijn oeuvre en van de maker Tames Oud zelf. Tot nu.

Van de bijzondere kunstenaar is werk te zien op twee locaties: Cultuur-Historisch Museum Sorgdrager op Ameland en Museum Belvédère in Heerenveen-Oranjewoud. Amelander Oud heeft een heel eigen plaats in de canon van de Friese kunst. Han Steenbruggen, directeur van Museum Belvédère, geeft uitleg.

GLASBLAZER EN KROEGBAAS

„Tames Oud is een vreemde vogel”, zegt Han Steenbruggen. „Hij verlaat Ameland in 1914 als hij 19 jaar oud is, omdat hij wordt opgeroepen voor militaire dienst. Hij wordt gestationeerd aan de Belgische grens en gaat later in België wonen. Ameland is buiten beeld geraakt. In Vlaanderen is Oud onder andere werkzaam als glasblazer, decoratieschilder, reparateur van klokken, huisschilder en havensjuwer. Wierrennen en boksen doet hij erbij om wat extra's te verdienen voor het gezin dat hij sinds 1918 heeft. Later zal hij ook nog kroegbaas en uitvinder worden. Een onrustig bestaan met naast al die baantjes ook nog een hele reeks verhuizingen.”

Toch vindt Oud de tijd om tussen de bedrijven door te tekenen en te schilderen en zelfs een gedegen opleiding te volgen. Halverwege de jaren 20 meldt hij zich aan bij de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Brussel. Hij rondt zijn studie met goed gevolg af en ontvangt zelfs een prijs.

„Oud is een geweldig vakman”, zegt Steenbruggen. „De tekeningen die hij in die periode maakt, zijn echt heel erg goed.”

CONSTANT PERMEKE

Al snel laat Oud de academische benadering varen. Hij raakt geïnspireerd door het werk van Vlaamse expressionisten als Constant Permeke en maakt werk dat krachtig, expressief en in zijn vormtaal enigszins naïef is. Inhoudelijk heeft Oud in zijn Vlaamse tijd een voorkeur voor de weergave van het eenvoudige leven van boeren en arbeiders. Eind jaren 30 verhuist Oud van Vlaanderen naar Scheveningen. Daar kiest hij uitdrukkelijk voor een bestaan als kunstschilder.

„Dan vindt er een grote omslag plaats in zijn werk”, zegt Steenbruggen. „Er ontstaan nieuwe thema's als het leven in de haven en het zeegezicht. En ook bedient hij zich opeens van een pointillistische techniek. Lang niet zo verfijnd als bijvoorbeeld Van Rijsselberghe, maar toch heel eigen, vooral vanwege de toepassing van vloeidende contourlijnen.”

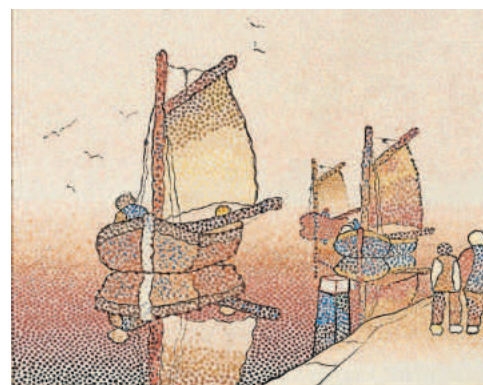
Maar lang duurt die periode niet. Tames Oud wil experimenteren. In de oorlogsjaren

Het vaarwel tot ziens

De zeemeeuw

Scheveningen

Tames Oud - Taak volbracht

Tentoonstelling in tweevoud

Eiland van verlangen is een tentoonstelling in tweevoud, te zien in het Cultuur-Historisch Museum Sorgdrager te Hollum, Ameland (17 juni t/m 23 oktober) en in Museum Belvédère in Oranjewoud (17 juni t/m 24 september). Openingstijden Museum Sorgdrager ma-vr 11-17 u en za-zo 13-17 u. Openingstijden Museum Belvédère di-zo 10-17 u. Bij de tentoonstelling verscheen het boek *Tames Oud - Eiland van verlangen*, met teksten van Gitte Brugman en Han Steenbruggen.

Tames Oud - Terug van de arbeid

Een vreemde vogel

legt hij zich toe op tekenwerk en grafiek.

„Je kunt zeggen”, meent Steenbruggen, „dat Tames Oud in zijn kunst net zo rusteloos is als in zijn leven. Hij is altijd onderweg. Dat maakt zijn oeuvre veelzijdig, maar het zorgt er ook voor dat niet alles evenveel diepgang heeft. Dat geldt echter niet voor het werk dat hij in en na de oorlog maakt. In de grafiek, de tekeningen en schilderijen van zijn latere Nederlandse jaren komt hij tot een constant hoog niveau en zie je hoeveel hij bereiken kan met heel weinig middelen. Het is werk met heel veel zeggingskracht: sober van voorstelling en compositie en gebouwd rondom enkele monumentale figuren.”

Oud kan op veel waardering rekenen. Hij exposeert vaak en zijn werk wordt opgenomen in de collecties van onder andere het Stedelijk Museum en het Rijksprentenkabinet in Amsterdam, het Fries Museum in Leeuwarden en de Koninklijke Bibliotheek van Brussel.

ONBEKEND WERK VAN PARTICULIEREN

„Het is altijd de ambitie van Museum Belvédère geweest”, aldus Steenbruggen, „om Friese kunstenaars van betekenis een solotentoonstelling te geven. Daar hoort Tames Oud absoluut bij. Ik heb het heel lang uitgesteld, omdat er zo weinig zicht was op het oeuvre. Gaandeweg druppelde er toch informatie binnen en ontstonden contacten in België. Daardoor kregen we ook voor ons onbekend werk te zien uit particuliere collecties en beschikten we op zeker moment over voldoende materiaal voor een overzichtstentoonstelling en een catalogus.”

Kunsthistorica en conservator van Belvédère Susan van den Berg – ze overleed eerder dit jaar – gaf de aanzet tot het onderzoek naar Oud, Gitte Brugman, journalist van deze krant, schreef een biografische schets. De selectie van Ouds werk komt van beide musea: Cultuur-Historisch Museum Sorgdrager toont schilde-

Het gele zeetje

rijen met eiland-scènes, Belvédère exposeert werk dat vooral een kunsthistorische betekenis heeft en binnen het oeuvre van Oud als vernieuwend gekenschetst kan worden.

Maar hoe zit het nu precies met die mooie titel *Eiland van verlangen*? Tames Oud is toch moeillijk als een Amelander kunstenaar te beschouwen, hij is er bijna nooit meer terug geweest.

„Oud heeft zowel in Vlaanderen, waar hij ver van de zee woonde, als in Scheveningen werk gemaakt met de zee, de scheepvaart en de visserij als onderwerp. In Friesland is al die tijd heel makkelijk gezegd dat hij daarmee naar Ameland verwees. Alles had met het eiland te maken, was de stellige bewering. Ik heb daarvan gemaakt dat hij zijn leven lang vanuit zijn herinnering aan Ameland werkte. Daarin ben ik gesterkt door een reeks schilderijen met hetzelfde onderwerp: een boerenkarretje op een landweg. Op de achterkant van een daarvan staat 'Herinnering aan Ameland'. Dat bracht ons op het idee van een altijd aanwezig verlangen naar dat eiland van zijn jeugd. En waar of niet, het is gewoon een verdraaid mooie titel voor de prachtige selectie werken die we laten zien.”

OEROL

Drag, acrobatiek en queer op straat

Cultuurverslaggever Jacob Haagsma fietst zich een ongeluk op Terschelling, van de ene Oerol-duinpan naar de andere plek in het bos. Wat bracht hem nu weer tot applaus?

En, Jacob, hoe ben jij deze Oerol-dag doorgekomen? Als ik niet op de laptop zat, om dit soort stukken te tikken, zat ik wel op de fiets. Of op zo'n hard bankje bij een voorstelling, dat is mijn bestaansrecht deze week. In het bos bij de oude helihaven even voorbij het politiebureau in West, de speelplek van Compagnie Kistemaker, bleek het warm, erg warm. Zo warm zelfs dat er druk water werd uitgedeeld.

Sympathiek gebaar. Heel sympathieke voorstelling ook. Karlijn Kistemaker, ook nog hoofd jeugdtheater bij Tryater geweest, is nu wel klaar met haar veeldelige project rond schrijver Gabriel García Márquez, een obsessie deels ingegeven omdat ze erfgename is van de rechten op diens Nederlandse vertalingen. In *Bram* draait het om de oma van medespeler Daniel Cornelissen. Deze Bram of Brammetje Cox was een reël bestaande kunstenaar, eerst in de weer met poppen maar toen ze blind werd ontpotte ze zich als geluidskunstenaar.

Maar ze vond het wel nodig om haar vierde en jongste kind, de vader van Cornelissen, af te staan ter adoptie. Omdat ze niets voelde voor die jongen, mogelijk verwekt in een one-nightstand. Maar de overige drie kinderen waren amper beter af, omdat Brammetje in haar kunstenaarschap nogal verwaarloosde. Kan dat wel, is dan de vraag, serieus kunst maken en je kinderen opvoeden? Of wilde Brammetje haar jongste juist tegen dat dilemma beschermen?

Moelijke vraag. Die conclusie komt nogal onverhoeds aan het eind en voelt een beetje als een anticlimax, maar tot die tijd hebben Kistemaker en Cornelissen er een

vrolijke, speels vormgegeven zoektocht van gemaakt. Een soort documentaire, met opgenomen getuigenissen van familieleden. De omgang met geluid in deze voorstelling is heel speels en heel geraffineerd, een beetje in de geest van die geluidskunst van Brammetje Cox. Hulde dus aan *foley artist* Chris Koopman, wiens rol gaandeweg belangrijker wordt. Opnieuw een sterke Oerol-voorstelling, hoor.

Dat gaat goed dit jaar. Maareh, je klaagt nou wel over die bankjes, maar hoe zit het nou met dat straattheater, ooit de steunpilaar onder de Oerol-programmering? Vorig jaar was er niks op dat terrein, toch? Ja klopt, maar dat lag niet aan Oerol. De gemeente wou het eerst niet hebben. Corona, weet je nog, en opgepakte mensenmassa's. Een maandje voor die editie kwam de gemeente tot inkeer, maar toen was het te laat om nog een fatsoenlijk programma op te tuigen.

Dus da's dit jaar anders. Jazeker, al moet ik zeggen dat ik dat straattheater steeds rake lijns weet te missen. Maar ik hoor goede dingen over bijvoorbeeld ChelseaBoy's Circus: een combinatie van drag, acrobatiek en straattheater op queer grondslag.

Laat de haters het maar niet horen.

Zo lang ze maar niet zoiets gevaarlijks doen als voorlezen, toch? Zulke haters kunnen we wel zonder, hier op Oerol. Qua straattheater had ik nog wel een gekke ervaring toen ik net een softijsje had gekocht in West. In een beetje achterafgelegen straatje was een clubje donker geklede artiesten druk met rare toeren tegen muren en hekken, begeleid door een soort human beatboxer met bluetooth-speaker. Er was verder geen mens bij, dus of ze waren aan het oefenen of ze deden het speciaal voor mij. Dat gaf wel een speciaal Oerol-gevoel.

Meer Oerol op Ic.nl

ChelseaBoy's Circus: drag op straat. FOTO NEEKE SMIT